

Ісаєнко С.А., Родкевич О.Г.

Формування професійної культури майбутнього фахівця: до постановки проблеми

Ісаєнко Світлана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Родкевич Оксана Григорівна, кандидат технічних наук, доцент кафедри управління процесами перевезень
Державний економіко-технологічний університет транспорту, м. Київ, Україна

Анотація. Питання формування професіонала, взаємозв'язок і взаємозалежність життєдіяльності людини та сфери її професійної діяльності надзвичайно актуальні у XXI столітті. Автори вважають, що одним із головних завдань системи вищої професійної освіти є наразі формування професійної культури майбутніх фахівців. У статті аналізуються і зіставляються існуючі науково-теоретичні підходи до розгляду сутності професійної культури фахівця. Автори пропонують власне узагальнююче визначення терміну "професійна культура".

Ключові слова: професія, культура, професійна культура, формування професійної культури фахівця

Вступ. Становлення людини від індивіда до особистості та індивідуальності здавна виступає об'єктом досліджень різних шкіл і напрямів. Проте питання формування професіонала, взаємозв'язок і взаємозалежність життєдіяльності людини та сфери її професійної діяльності виходять на перший план у психологічних і педагогічних дослідженнях у другій половині XX століття, та набувають надзвичайної актуальності лише на початку XXI століття. Так, наприклад, в інженерній психології поруч із традиційними завданнями (комплексне вирішення проблеми підвищення ефективності праці та покращення умов праці людини, яка керує складною сучасною технікою) установлюється нове завдання – усебічний і гармонійний розвиток особистості фахівця. Сучасний етап розвитку суспільства висуває нові завдання і перед освітою, а саме – розкриття творчого потенціалу особистості та підготовка фахівця до життя і здійснення професійної діяльності у швидкозмінному світі. Актуальність проблеми формування професійної культури як інтегральної якості сучасного фахівця зумовлюється визнанням творчої активності особистості та її здатності до самореалізації орієнтирами у професійній освіті й викликане недостатньою кількістю теоретико-методологічних розробок із зазначеної проблеми.

Короткий огляд публікацій по темі. В Україні ще у кінці XX – на початку XXI століття усвідомлення необхідності принципово нової якості підготовки спеціаліста до його майбутньої професійної діяльності знайшло своє втілення у Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті (2002), де зазначається, що подальший "прогрес суспільства вже неможливий без прогресу людини" [12, с. 4], у Законі України "Про освіту" (1996), в якому завдання "всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства" стоїть поруч із завданнями збагачення "інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу" та "забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями" [4, с. 3], а також у Державній національній програмі "Освіта. Україна XXI століття" (1994), у якій наголошується, що виховання має бути спрямованим на формування у молоді "розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової та екологічної культури" [3, с. 15].

Досліджуючи традиційне та специфічне у взаємозв'язку освіти і культури, Р. Позінкевич наголошує, що "система освіти має вийти на якісно нові історичні рубежі" [15, с. 3-4], та розглядає звернення наукової

педагогічної думки до аналізу історичних освітніх моделей та їхньої еволюції як доказ інтенсивних пошуків "культурно-освітніх" і "культурно-виховних" шляхів виходу сучасної освіти з кризового стану [15, с. 322].

І. Зязюн і Г. Сагач стверджують, що на стику століть уже зародилася "культуротворча освіта з її уявленням про гуманістичний тип особистості, яка не тільки споживає культурні цінності, а й примножує їх, особистості як самоцінності і мети, а не засобу суспільного розвитку" [6, с. 40].

На нашу думку, своєчасною відповіддю на суспільні вимоги щодо рівня та якості вищої освіти у третьому тисячолітті є утвердження у педагогічній науці культурологічного підходу, який виявляється у тому, що однією з актуальних проблем підготовки фахівця виступає проблема формування його професійної культури.

Мета даної публікації полягає у аналізі та зіставленні існуючих наукових підходів до визначення сутності професійної культури фахівця.

Матеріали та методи. Сутнісний аналіз дефініції "професійна культура" вимагає розгляду обох складових словосполучення: "професійний" і "культура". Філософське розуміння терміну "професійний" загалом базується на семантичному значенні терміну "професія", який традиційно розглядається як "покликання, рід занять чи сфера діяльності, що вимагає довготривалої підготовки та підтвердження кваліфікації" [13]. У цьому ж філософському руслі Є. Климов визначає професію як "обмежену необхідну для суспільства область здійснення людиною трудових функцій, яка склалася у суспільстві внаслідок розділення праці і дозволяє людині отримати засоби існування і розвитку" [8, с. 22]. Професор Единбурзького університету Д. Карр стверджує, що британські науковці традиційно розглядають професію як "нормативно врегульовану оплачувану діяльність, у якій стандарти правильності професійної діяльності основані на кваліфікаційних вимогах та оговорюються у контракті (переклад наш – І.С., Р.О.)" [1, с. 248].

Наш аналіз довідкової літератури з філософії, політології і соціології дозволяє назвати серед найпоширеніших підходів до розгляду поняття "культура" такі:

1) за ознаками певної історичної епохи (культура стародавнього світу, антична, середньовічна, сучасна культура тощо) [16, с. 285];

2) за етнічно-національними та географічно-регіональними ознаками (культура Заходу, Сходу, амери-

канська, слов'янська, українська, німецька культура тощо) [19, с. 186];

3) за сферою людського буття (матеріальна, духовна, світська, релігійна, світоглядна, національна, громадянська, політична, моральна, художня, фізична, розумова, естетична, музична культура тощо) [13, с. 191-192];

4) за сферою прояву людської діяльності (виробнича і професійна культура, культура праці, дозвілля, споживання, побуту, обслуговування, спілкування, мови, поведінки, почуттів, мислення тощо) [16, с. 286];

5) за ознаками соціальних груп і верств населення (культура колективу, особи, індивіда, класу (селянська, буржуазна культура), суспільства; а також молодіжна, військова, артистична, педагогічна культура тощо) [16, с. 286].

Проте, не всі наведені вище підходи до аналізу поняття "культура" надають можливість виділити і розглянути "професійну культуру". Це, на наш погляд, є їхнім безперечним недоліком, оскільки за умови їх застосування залишається без чіткої відповіді ціла низка питань: чи є культура військова (педагогічна, артистична тощо) професійною культурою, якщо їх розглядати з точки зору військового (педагога, артиста); як співвідносяться професійна культура і культура національна (або розумова, громадянська чи політична); що спільного і відмінного у професійній культурі та культурі праці (або виробничій культурі); чи можна розглядати професійну культуру за ознаками певної історичної епохи (і говорити про сучасну професійну культуру та професійну культуру XIX чи XX століття), або, навіть, за етнічно-національними та географічно-регіональними ознаками (порівнюючи, наприклад, професійну культуру інженера-українця та інженера-американця) тощо.

Відповіді на деякі із зазначених вище питань ми знаходимо у Е. Коржевої і Н. Наумової, які в "Кратком словаре по социологии" [9] наголошують на необхідності розглядати культуру на рівні суспільства та на рівні особистості, застосовуючи до аналізу культури на обох рівнях аксіологічний, діяльнісний і типологічний підходи. Для нас очевидним є факт, що застосування аксіологічного, діяльнісного та типологічного підходів дозволяє не "втратити" професійну культуру з переліку проявів культури в цілому і перейти до подальшого її розгляду, що ми вважаємо особливо важливим для нашого дослідження. Усвідомлюючи, що через складність категорії "культура" будь-яке її визначення не охоплює усіх її сторін, зазначимо, що дослідники цього феномена в своєму науковому аналізі так чи інакше застосовують один чи декілька підходів із розглянутих нами, а найчастіше – типологічний, ціннісний, діяльнісний та особистісний. Застосовуючи запропоновані науковцями підходи до розгляду професійної культури фахівця, уважаємо за необхідне наголосити, що для цілісного розуміння культури важливим є кожний із них, оскільки цінності, види діяльності та якості особистості є ядром культури (і професійної культури зокрема).

У декларації усесвітньої конференції із культурної політики, проведеної ЮНЕСКО у 1982 р., культура трактується як комплекс характерних матеріальних,

духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає у себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірувань. Ю.І. Саєнко називає культуру "динамічною, безперервно ускладнюваною моделлю виживання суспільства, що своїми механізмами адаптації пристосовує суспільство до нових умов" [17, с. 15].

Здійснюючи науково-теоретичний аналіз проблеми формування професійної культури фахівця, ми дійшли висновку, що наразі існують різні підходи до розгляду цього поняття. Так, Н. Крилова називає професійною культурою систему професійних і ділових якостей фахівця, які реалізуються у його трудовій діяльності [10, с. 16]. Учена вважає професійну культуру складовою культури спеціаліста, останню ж розглядає як "ступінь сформованості ціннісних, соціально значимих характеристик його активності, які продуктивно реалізуються в індивідуальній діяльності" [10, с. 16], фактично ототожнюючи її з професіоналізмом. Аналогічними є погляди Т. Щеголевої, яка визначає "професійну культуру" як "рівень оволодіння певною галуззю професійних знань або відповідної діяльності" [22, с. 5].

Ми повністю поділяємо твердження Ю. Чернової про те, що професійну культуру спеціаліста слід розглядати як більш високий рівень професіоналізму. Ю. Чернова називає "професійну культуру" "мірою та способом творчої самореалізації фахівця у різних видах професійної діяльності та професійного спілкування, спрямованих на засвоєння, передачу та створення професійних цінностей і нових технологій" [20, с. 30].

Н. Багдасар'ян також наполягає на необхідності розмежувати поняття "професійної культури" та "професійної компетентності", стверджуючи, що "інженерна професійна компетентність є необхідною, але недостатньою умовою інженерної професійної культури" [2, с. 63].

Український дослідник проблеми формування професійної культури працівника міліції і юриста С. Сливка розуміє під професійною культурою "певний різновид субкультури, формування й існування якого зумовлене особливостями професійної діяльності" [18, с. 39].

М. Пічкур вважає професійну культуру майбутнього вчителя образотворчого мистецтва "єдністю культури особистості та її фахової майстерності, які внаслідок взаємовпливу та взаємопроникнення становлять систему соціально-професійних особистісних якостей" [14, с. 31].

Подібними є погляди В. Ігнатова та В. Белоліпецького, які зазначають, що професійна культура державного службовця – це синтез, органічне поєднання високої майстерності із загальною культурою людини [7, с. 53]. Професійна культура фахівця, на думку вчених, – "це духовна спрямованість діяльності, злиття професіоналізму із загальнолюдськими етичними вимогами і нормами" [7, с. 77].

І. Михаліченко в своєму дослідженні професійної культури працівників органів внутрішніх справ [11, с. 27-28] і Я. Черньонков у аналізі професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови

[21, с. 34] висловлюють дуже схожі погляди на сутність професійної культури фахівця. Учені розглядають професійну культуру фахівця як складне інтегральне утворення у цілісній структурі особистості, показник сформованості різних видів особистісної культури, сукупність сенсожиттєвих і світоглядних цінностей та установок, умову і результат ефективної професійної діяльності.

На думку Н. Багдасар'ян [2], загальна культура суспільства виступає основою формування базової культури особистості. Остання, розгортаючись в умовах певної професійної діяльності і зазнаючи трансформацій через особливості цієї професійної діяльності, зумовлює особливості та відмінності професійної культури представників різних професій. Професійна культура особистості, в свою чергу, проектується і відтворюється у непрофесійних сферах життєдіяльності та спілкування (у сімейно-шлюбній сфері, у сфері міжособистісного спілкування тощо), позначається на базовій культурі особистості і на загальній культурі суспільства. Застосування таких підходів до аналізу особливостей утворення професійної культури, наприклад, інженера дає нам можливість побудувати логічно підпорядкований ряд понять у системі загально-філософських категорій спільного, особливого, окремого й одиничного: загальна культура суспільства впливає на базову культуру особистості; разом вони визначають рівень професійної культури в суспільстві; професійна культура в суспільстві впливає на рівень професійної культури інженерно-технічних працівників. А професійна культура інженерно-технічних працівників є основою і, водночас, взірцем для формування професійної культури окремого інженера.

У контексті дослідження сутності та змісту професійної культури фахівця нашу увагу привернули також наукові підходи, що висвітлюють культуру особистості з боку статичності та динаміки. Так, А. Здравомислов ще в другій половині минулого століття стверджував, що "культура являє собою не статичний, застиглий стан певної системи матеріальних і духовних цінностей, а динамічний процес, що постійно розвивається, у якому людина не тільки створює, збагачує і споживає цінності культури, а й саморозвивається як особистість, піднімається із кожним новим етапом культури на новий, вищий щабель свободи" [5, с. 11]. Використавши для нашого дослідження ідеї провідних педагогів (Н. Абашкіна, В. Безпалько, П. Блонський, А. Дістервег, Е. Зеєр, І. Зязюн, Н. Нічкало, К. Ушинський) про нелінійний характер процесу формування і розвитку культури особистості, ми дійшли висновку про те, що формування професійної культури фахівця також має динамічний і нелінійний характер, відбувається через розв'язання суперечностей, які виникають у його професійній діяльності та спілкуванні. Зазначимо, що статична форма професійної культури відбиває наявний рівень інтеріоризації професійних цінностей і професійних технологій, професійних якостей, необхідних фахівцеві для професійної діяльності, і здатність відтворювати професійні цінності і технології і застосовувати професійно-значущі якості для вирішення стандартних професійних завдань. Динамічна

форма професійної культури виявляється у розвитку вміння реагувати на зміни, що відбуваються у навколишній дійсності, самовдосконалюватися відповідно до умов навколишнього середовища, використовуючи набуту систему цінностей, і виявляється у вмінні та прагненні до самовдосконалення, здатності створювати нові професійні цінності, професійні технології і набувати нових професійно-значущих якостей для вирішення нестандартних професійних завдань.

Прояв і діалектична взаємодія статичної і динамічної форм відбуваються у процесі професійної діяльності й спілкування, відбиваючись у кожному з компонентів професійної культури. Завдяки динамічній формі у процесі професійної діяльності створюються умови для подальшого розвитку особистості та її професійної культури. У цьому процесі ми вбачаємо сутність і діалектику професійної культури: статична форма переходить у динамічну, яка потім, заперечуючи саму себе, переходить у статичну, але на більш високому рівні розвитку культури фахівця.

Висновки. Науковому поняттю "професійна культура" бракує усталеності, що певною мірою пов'язано зі складністю і багатомірністю самого феномена, який цим поняттям позначається, а також із наявністю різних наукових підходів до висвітлення його сутності. Однак, у трактуваннях поняття "професійна культура" в сучасній науково-педагогічній літературі можна виокремити спільні положення і характеристики, на яких наголошують більшість дослідників, а саме:

а) професійна культура – це комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних та емоційних рис суспільства, який відбивається у сфері професійної діяльності і засвоюється індивідом;

б) професійна культура – це певний ступінь оволодіння групою чи особистістю професійним досвідом людства, прийомами та способами вирішення спеціальних професійних задач;

в) професійна культура – це визнані цінними в суспільстві (та усвідомлені самим індивідом як професійно значущі цінності) якості розуму, характеру, уяви, пам'яті особистості, які набуваються у процесі життя та освіти;

г) професійна культура – це міра та спосіб саморозвитку та самореалізації людини, ступінь досконалості фахівця у сфері професійної діяльності, рівень розвитку його особистості в певний період життя;

д) професійна культура – це засіб стримування вузького професіоналізму та професійної деформації особистості.

Здійснений нами аналіз сучасних науково-теоретичних поглядів щодо сутності професійної культури фахівця дає нам підстави зробити власне узагальнююче визначення терміну "професійна культура". Ми вважаємо, що *професійна культура – це цілісне особистісне утворення, сутністю якого є діалектичний зв'язок усіх елементів культури індивіда, яке динамічно та нелінійно розвивається, специфічно проявляючись у сфері професійної діяльності і спілкування.* Ядром професійної культури фахівця виступають загальнолюдські та професійні цінності, сукупність видів перетворювальної діяльності й особистісні якості.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Carr D. Education, profession and culture: some conceptual questions / David Carr // British Journal of Educational Studies. – 2000. – Vol. 48, № 3. – P. 248-268.
2. Багдасарьян Н.Г. Профессиональная культура инженера: механизмы освоения / Надежда Гегамовна Багдасарьян. – М.: Изд-во МГТУ, 1998. – 258 с.
Bahdasarian N.H. Professionalnaia kultura inzhenera: mekhanizmy osvoeniia [Professional culture of an engineer: mechanisms of mastering] / Nadezhda Hehamovna Bahdasarian. – M.: Izd-vo MHTU, 1998. – 258 s.
3. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"). – К.: Райдуга, 1994. – 64 с.
Derzhavna natsionalna prohrama "Osvita" ("Ukraina XXI stolittia") [State national program "Education" ("Ukraine of the XXI century")]. – K.: Rayduha, 1994. – 64 s.
4. Закон України "Про освіту" : За станом на 8 груд. 2006 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2006. – 38, [2] с. – (Закони України).
Zakon Ukrainy "Pro osvitu": Za stanom na 8 hrud. 2006 r. [Law of Ukraine "About Education" / By the state on 8 December 2006] / Verkhov. Rada Ukrainy. – Ofits. vyd. – K.: Parlam. vyd-vo, 2006. – 38, [2] s. – (Zakony Ukrainy).
5. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 221, [2] с.
Zdravomyslov A.H. Potrebnosti. Interesy. Tsennosti [Needs. Interests. Values] / A.H. Zdravomyslov. – M.: Politizdat, 1986. – 221, [2] s.
6. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, асп., студ. серед. та вищ. навч. закл. / І. Зязюн, Г. Сагач; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1997. – 302 с.
Ziazun I.A. Krasa pedahohichnoi dii: navch. posib. dlia vchyteliv, asp., stud. sered. ta vyshch. navch. zakl. [Beauty of pedagogical action: training manual for teachers, post-graduates, students in secondary and higher educational establishments] / I.A. Ziazun, H.M. Sahach; APN Ukrainy, In-t pedahohiky i psykholohii prof. osvity. – K., 1997. – 302 s.
7. Игнатов В.Г. Профессиональная культура и профессионализм государственной службы : контекст истории и современность / В.Г. Игнатов, В.К. Белоліпецький. – Ростов н/Д: МарТ, 2000. – 251, [1] с.
Ihnatov V.H. Professionalnaia kultura i professionalism gosudarstvennoi sluzhby: kontekst istorii i sovremennost [Professional culture and professionalism of the state service: history context and contemporaneity] / V.H. Ihnatov, V.K. Belolipetskii. – Rostov n/D: MarT, 2000. – 251, [1] s.
8. Климов Е.А. Пути в профессионализм (психологический взгляд) / Е.А. Климов. – М.: МПСИ: Флинта, 2003. – 318 с.
Klimov E.A. Puti v professionalism (psykholohicheskii vzhliad) [Ways to professionalism (psychological point of view)] / E.A. Klimov. – M.: MPSI: Flinta, 2003. – 318 s.
9. Краткий словарь по социологии / сост.: Э.М. Коржева, Н.Ф. Наумова; под общ. ред. Д.М. Гвишиани, Н.И. Лапина. – М.: Политиздат, 1988. – 479 с.
Kratkii slovar po sotsiologii [Brief vocabulary on sociology] / sost.: E.M. Korzheva, N.F. Naumova; pod obshch. red. D.M. Hvishiani, N.I. Lapina. – M.: Politizdat, 1988. – 479 s.
10. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста / Н.Б. Крылова. – М.: Высш. шк., 1990. – 140, [2] с.
Krylova N.B. Formirovanie kul'tury budushcheho spetsialista [Formation of the professional culture of a future specialist] / N.B. Krylova. – M.: Vyssh. shk., 1990. – 140, [2] s.
11. Михаліченко І.В. Педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Михаліченко Ігор Володимирович; Кіров. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 2004. – 230 арк.
Mykhalichenko I.V. Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kul'tury pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Pedagogical conditions for professional culture formation in workers of internal affairs bodies: dissertation on ... Candidate of Pedagogical sciences: 13.00.04] / Mykhalichenko Ihor Volodymyrovych; Kirov. derzh. ped. un-t im. V.Vynnychenka. – Kirovohrad, 2004. – 230 ark.
12. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К., 2002. – 24 с.
Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti [National doctrine of education development of Ukraine in the XXI century]. – K., 2002. – 24 s.
13. Новый энциклопедический словарь / гл. ред. А.П. Горкин. – М.: Науч. изд-во "Больш. рос. энцикл.", 2006. – 1455 с. – (Библиотека энциклопедических словарей).
Novyi entsiklopedicheskii slovar [New encyclopaedic vocabulary] / hl. red. A.P. Horkin. – M.: Nauch. izd-vo "Bol'sh. ros. entsykl.", 2006. – 1455 s. – (Biblioteka entsiklopedicheskikh slovarei).
14. Пічкур М.О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва (на матеріалі композиції): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Пічкур Микола Олександрович; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1999. – 195 арк.
Pichkur M.O. Formuvannia profesiinoi kul'tury maibutnioho vchytelia obrazotvorchoho mystetstva (na materialii kompozitsii): dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of professional culture in a future teacher of Fine Arts (on the material of composition): dissertation on ... Candidate of Pedagogical sciences: 13.00.04] / Pichkur Mykola Oleksandrovych; APN Ukrainy, In-t pedahohiky i psykholohii prof. osvity. – K., 1999. – 195 ark.
15. Позінкевич Р.О. Освіта в системі культури / Р.О. Позінкевич. – Луцьк: РВВ "Вежа", Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2000. – 348 с.
Pozinkevych R.O. Osvita v systemi kul'tury [Education in the system of culture] / R.O. Pozinkevych. – Luts'k: RVV "Vezha", Volyn. derzh. un-tu im. L. Ukrainky, 2000. – 348 s.
16. Політичний словник / за ред. В.К. Врублевського [та ін.]. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. – 875 с.
Politychnyi slovnyk [Political vocabulary] / za red. V.K. Vrublevskoho [ta in.]. – 4-te vyd., pererobl. i dopovn. – K.: Holov. red. URE, 1987. – 875 s.
17. Саєнко Ю.І. Стан суспільства та динаміка його змін / Ю.І. Саєнко. – К., 1998. – Ч.2. – С. 4-25.
Saienko Yu.I. Stan suspilstva ta dynamika yoho zmin [State of society and its changes' dynamics] / Yu.I. Saienko. – K., 1998. – Ch.2. – S. 4-25.
18. Сливка С.С. Професійна культура працівника міліції: монографія / С.С. Сливка; Львів. ін-т внутр. справ. – Львів, 1995. – 94 с.
Slyvka S.S. Profesiina kultura pratsivnyka militsii: monohrafiia [Professional culture of a militia (police) worker: monograph] / S.S. Slyvka; Lviv. in-t vnutr. sprav. – Lviv, 1995. – 94 s.
19. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 568, [1] с.
Filosofskiy entsiklopedicheskii slovar [Philosophical encyclopaedic vocabulary]. – M.: INFRA-M, 2009. – 568, [1] s.
20. Чернова Ю.К. Профессиональная культура и формирование её составляющих в процессе обучения: [монография] / Ю.К. Чернова. – М.: Тольятти : Изд-во Тольят. политехн. ин-та, 2000. – 230 с.
Chernova Yu.K. Professionalnaia kultura i formirovanie eio sostavliaiushchikh v protsesse obucheniiia [monohrafiia] [Professional culture and its components' formation in the training process [monograph]] / Yu.K. Chernova. – M.; Toliatti: Izd-vo Toliat. politekhn. in-ta, 2000. – 230 s.
21. Черньонков Я.О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Черньонков Ярослав Олександрович; Кіровоград.

держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 209 арк.

Chernionkov Ya.O. Formuvannia profesiinoi kultury maibutnioho vchytelia inozemnoi movy: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of professional culture in a future teacher of a Foreign Language: dissertation on ... Candidate of Pedagogical sciences: 13.00.04] / Chernionkov Yaroslav Oleksandrovych; Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. V.Vynnychenka. – Kirovohrad, 2006. – 209 ark.

22. Щеголева Т.Л. Формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 /

Щеголева Тетяна Леонідівна; Нац. акад. Держ. прикорд. служ. України ім.Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 246 арк.

Shchegolieva T.L. Formuvannia profesiinoi kultury maibutnix ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi vyvchennia dystsyplin humanitarnoho tsyklu: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of professional culture in future frontier-guard officers while teaching them subjects of the humanitarian cycle: dissertation on ... Candidate of Pedagogical sciences: 13.00.04] / Shchegolieva Tetiana Leonidivna; Nats. akad. Derzh. prykord. sluzh. Ukrainy im.B. Khmelnytskoho. – Khmelnytskyi, 2007. – 246 ark.

Isaienko S.A., Rodkevych O.H.

Forming of professional culture in a future specialist: to the problem's statement

Abstract. The problem of specialists' forming, mutual links and mutual dependence of the human life and professional activity still keeps being of high topicality. The authors consider the work aimed at future specialists' personality forming to be one of the main tasks of the higher professional education system. In the article the existing in Pedagogy theoretical approaches to the forming of future specialists' professional culture have been analyzed and compared. The authors suggest their own generalizing definition for the term "professional culture" as well.

Keywords: *profession, culture, professional culture, forming of professional culture in a specialist*

Исаенко С.А., Родкевич О.Г.

Формирование профессиональной культуры будущего специалиста: к постановке проблемы

Аннотация. Вопросы формирования профессионала, взаимосвязь и взаимозависимость жизнедеятельности человека и сферы его профессиональной деятельности чрезвычайно актуальны в XXI столетии. Авторы считают, что одной из главных задач системы высшего профессионального образования является формирование профессиональной культуры будущих специалистов. В статье анализируются и сопоставляются существующие научно-теоретические подходы к рассмотрению сущности профессиональной культуры специалиста. Авторы предлагают собственное обобщающее определение понятия "профессиональной культуры".

Ключевые слова: *профессия, культура, профессиональная культура, формирование профессиональной культуры специалиста*